

DVADSAŤ ROKOV SAMOSTATNEJ KATEDRY PSYCHOLÓGIE FFUK V BRATISLAVE¹

Socialistickú spoločnosť okrem iného charakterizuje vysoká úroveň starostlivosti o človeka ako tvorcu materiálnych hodnôt, starostlivosť o jeho rozvoj a blaho. Súčasťou tejto starostlivosti sú aj psychologické služby, ktoré významným spôsobom kompletizujú základnú materiálnu, sociálnu, výchovnú a kultúrnu starostlivosť. Psychologické služby — so stále intenzívnejším využívaním aplikovaných psychologických disciplín — prenikli do všetkých úsekov nášho života, pričom ich chápeme ako súčasť širšie koncipovanej starostlivosti o človeka, „o blaho a šťastie občanov, o všestranný rozvoj človeka, jeho tvorivých schopností a vysokých morálnych kvalít“, ako to formuloval XV. zjazd KSČ. Takéto chápanie zvyrazňuje náročnosť i záväznosť našej práce a našich snáh.

Psychologické vedy už aj v súčasnosti prispievajú a sú nepochybne schopné i výraznejšie prispievať k realizácii úsilia o všestranný harmonický rozvoj osobnosti socialistického človeka. Pripadá im dôležitá úloha pri usmerňovaní tzv. ľudského faktora na rôznych úsekoch nášho života. Tento faktor vystupuje v období vedecko-technickej revolúcie osobitne do popredia a stáva sa významným spolučiniteľom ďalšieho rozvoja vyspelej socialistickej spoločnosti. „Ľudský faktor je — ako hovoril K. N. Leontiev — v prvom rade psychologický faktor, je to vedomie konkrétnych ľudí, je to motivácia ich aktivity, je to ich iniciatíva, ich tvorivosť“. V súvislosti s naznačeným dosahom a zástojom ľudského činiteľa vystupuje stále výraznejšie do popredia aj úloha boja o vedomie socialistického človeka, o jeho uvedomelosť i novú socialistickú morálku s novými vyspelejšími vzťahmi medzi ľuďmi. V súčasnosti sme svedkami toho, že boj o vedomie človeka je súčasťou triedneho boja. Tak sa dostávame k ideologickej funkcii psychologických vied v triedne rozdelenom svete. V socializme je veda

neoddeliteľnou súčasťou všetkých zložiek života socialistickej spoločnosti a socialistickej kultúry v najširšom slova zmysle, t. j. až po formovanie nového socialistického uvedomenia, novej morálky, nového spôsobu života, myslenia, postojev atď.

Pri štúdiu a vytváraní podmienok pre všestranný rozvoj osobnosti socialistického človeka a socialistického vedomia majú významný podiel psychologické vedy, a to tak na poli teoretickom, ideovo-svetonázorovom, ako aj aplikačno-praktickom, až po uvedomenie si zástoja ľudského činiteľa pri efektívnom a kvalitnom plnení úloh budovania socializmu. Súdruh G. Husák už na XIV. zjazde povedal, že „plnenie všetkých úloh závisí od nášho umenia rozvíjať a mobilizovať schopnosť ľudí, ich tvorivú energiu, ich morálne kvality, od nášho úsilia pri formovaní socialistického človeka“. A tak starostlivosť o človeka a jeho všestranný rozvoj sa stáva súčasťou pohľadu na ľudský faktor, ktorému psychológia venuje mnoho pozornosti. Starostlivosť o človeka je prospešná tak jednotlivcovi, ako aj spoločnosti. Hlavnou úlohou našej katedry je výchova mladých psychológov, nadväzujúca na princípy, zámery a potreby socialistickej spoločnosti. Požiadavky rozvoja vyspelej socialistickej spoločnosti a zásada jednoty vedy, výchovy a vzdelávania sú totiž vedúcimi princípmi našej pedagogickej práce.

Samostatná Katedra psychológie v Bratislave dovŕšila dvadsať rokov svojej činnosti. Založil ju v školskom roku 1959/60 profesor T. Pardel ako pokračovateľku dvoch spoločných katedier pedagogiky a psychológie na Filozofickej fakulte UK a na bývalej Vysokej škole pedagogickej. Kvôli kompletnému pohľadu sa však žiada pripomenúť, že psychológia sa začala prednášať na Filozofickej fakulte UK krátko po jej založení (v rámci filozofie). V školskom roku 1928/29 sa realizujú samostatné prednášky spolu so

¹ Skrátený referát z osláv 20. výročia založenia Katedry psychológie.

založením Psychologického seminára. Táto skutočnosť je významná, lebo vo vtedajšej organizačnej štruktúre fakulty semináre plnili funkciu základného pedagogického a vedeckého pracoviska. Boli vlastne predchodcami katedier, ktoré sa podľa nového školského zákona zriadili r. 1950. Vtedy sa súčasne zaviedlo špecializované štúdium nášho odboru, ktorého absolventi končili ako promovani psychológovia. A tak pri oslavách 20. výročia samostatnej katedry psychológie si súčasne pripomíname polstoročie vývinu nášho odboru na FFUK v Bratislave.

Podľa formulácií nového vysokoškolského zákona katedra je základným vysokoškolským pracoviskom pre výchovno-vzdelávaciu a vedeckú činnosť. Zabezpečuje politickú a odbornú prípravu študentov a komplexný rozvoj študijných a vedných odborov. Preto pri stručnom bilancovaní 20-ročnej činnosti katedry sa sústreďme na základné funkcie katedry, a to:

1. výchovno-vzdelávaciu,
2. vedecko-výskumnú,
3. profilujúci vplyv na rozvoj psychologických vedných disciplín.

Výchovno-vzdelávacia činnosť katedry

Aby katedra úspešne plnila výchovno-vzdelávaciu funkciu, po skompletizovaní pracovníkov sa rozdelila na oddelenia, ktoré sú dodnes súčasťou jej vnútorného členenia. Sú to:

1. Oddelenie všeobecnej a experimentálnej psychológie, ktoré zahŕňa základné teoretické disciplíny odboru.
2. Oddelenie klinickej psychológie, ktoré zahŕňa aj psychodiagnostické disciplíny, psychoterapiu a psychohygieny.
3. Oddelenie psychológie práce, zahŕňajúce aj inžiniersku psychológiu, psychológiu dopravy a bezpečnosť pri práci.
4. Oddelenie sociálnej psychológie, ktoré sa iba v súčasnosti formuje spolu s uvádzaním tejto predgraduálnej špecializácie.

Súbežne s uvedenými oddeleniami vznikla Katedra pedagogickej psycho-

lógie, ktorá zabezpečuje túto špecializáciu na jednodoborovom štúdiu, okrem plnenia iných úloh, vrátane veľmi významnej úlohy psychologického vzdelávania budúcich stredoškolských profesorov na FFUK i Prírodovedeckej a Matematicko-fyzikálnej fakulte UK.

Prvoradou funkciou katedry je realizácia predgraduálnej výchovy psychológov v komplexne chápanej výchovno-vzdelávacej práci, ktorej cieľom je ideovo-politická a odborná príprava vysoko kvalifikovaných odborníkov, spätých s robotníckou triedou.

Prevažná časť náročných úloh výchovno-vzdelávacej práce leží na pleciach 19 pracovníkov katedry, ale šírka a diferencovanosť predmetov nášho študijného odboru spôsobuje, že sa na výučbovej činnosti zúčastňujú okrem členov našej katedry a Katedry pedagogickej psychológie aj vedecí pracovníci Psychologického ústavu FFUK, ktorého riaditeľ je členom našej katedry. Ďalší dvanásť externí spolupracovníci sú z Ústavu experimentálnej psychológie SAV, z psychiatrickej, neurologickej a neurochirurgickej kliniky FN, z Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie a z iných pracovísk. Spolu s mnohými skúsenými psychológmi zo závodov, pedagogicko-psychologických poradní a i. nám títo pracovníci výdatne pomáhajú aj pri vedení a oponovaní diplomových prác. Aj oni majú svoj podiel na kvalitnej príprave našich poslucháčov a absolventov.

Novozaložená katedra venovala už od svojich začiatkov veľa pozornosti ideovej a odbornej prestavbe štúdia nášho odboru. Postupne sa prehlbovalo úsilie o dôsledne marxisticko-leninskú pozíciu a metodologické základy psychologických disciplín sa rozpracovávali z hľadiska dialektického a historického materializmu. K základnej úlohe ideovo-metodologického rozvíjania disciplín nášho odboru pribudli v 6. päťročnici osobitné úlohy súvisiace s prestavbou vysokoškolského štúdia a s jeho skrátením, čo predstavovalo veľmi náročnú zložku výchovno-

-vzdelávacej i organizačnej činnosti katedry. Veľa pozornosti sme venovali obsahovej prestavbe, koncepčným otázkam výchovno-vzdelávacieho procesu, komplexnej komunistickej a svetónázorovej výchove s osobitným rozpracovávaním svetónázorového pôsobenia jednotlivých predmetov atď. Dvaja pracovníci katedry sa zúčastňujú na prácach poradných orgánov MŠ ČSR a SSR pre prestavbu vysokoškolského štúdia. Vypracovali a oponovali sme vyše 50 % nových celoštátnych osnov predmetov. K prestavbe sme pristupovali ako k náročnému procesu, hľadali sme možnosti, ako zefektívniť štúdium a celé výchovno-vzdelávacie pôsobenie. Je iste potešiteľné, že sme naše návrhy mohli predniesť na celofakultných seminároch venovaných prestavbe štúdia.

Významnou zložkou zefektívňovania štúdia a osobitne náročnou úlohou je príprava vysokoškolských učebníc a príručiek. Preto sa jej v poslednom období venuje mimoriadna pozornosť. Učebnice, kapitoly do učebníc, skriptá a príručky boli však sústavne predmetom plánov práce katedry, ktorá za 20 rokov svojej existencie môže vykázať vydanie 18 učebníc, príručiek a skript (teda skoro 1 publikácia ročne). Prítom naši pracovníci dodali až 42 kapitol do kolektívnych učebníc a príručiek (čo je viac ako 2 ročne). Ide o učebnice zo všeobecnej, pedagogickej, klinickej a poradenskej psychológie, o príručky z experimentálnej a pracovnej psychológie, skriptá z neurofyziológie, porovnávacej psychológie, psychologickéj metodológie, z klinickej a dopravnej psychológie, v tlačí sú skriptá z ontogenetickej a sociálnej psychológie atď. V tejto súvislosti nemožno nespomenúť, že kolektívna príručka z psychológie práce bola preložená aj do ruštiny a vyšla v Moskve. V rokoch 1980—85 sa katedra zúčastní na príprave 10 titulov celoštátnych učebníc, resp. prekladov, z čoho jedna celoštátna učebnica už vyšla. Osobitne treba spomenúť aj edíciu *Kapitoly zo všeobecnej psychológie*, kde pod vedením prof. Pardela

vychádzajú samostatné knižné príručky, ktoré slúžia príprave na rigorózne skúšky a pre postgraduálne štúdium.

Za dvadsaťročné obdobie katedra vychovala vyše 700 nových psychologov, 130 psychologov úspešne absolvovalo rigorózne skúšky. K tomu treba pripočítať sústavnú starostlivosť o 10—15 ašpirantov, ktorú katedra realizuje spolu s Psychologickým ústavom. Medzi nimi boli dvaja zahraniční ašpiranti a jeden dlhodobý stážista (zo ZSSR). Katedru navštívili aj mnohí psychologovia zo zahraničia. Za týmito číslami a ostatnými stručne spomenutými údajmi stojí veľké množstvo obetavej a nadšenej práce všetkých členov katedry a jej mnohých spolupracovníkov.

Sústavne sa usilujeme skvalitňovať výchovno-vzdelávaciu činnosť katedry. Okrem prípravy prednášok, cvičení a seminárov pracujeme na zostavovaní učebníc a príručiek i na prekladoch sovietskych učebníc. Sovietsku literatúru využívame v práci na seminároch a sprostredkujeme ju aj prostredníctvom prednášateľov zo ZSSR. V tomto školskom roku prednesie našim poslucháčom prof. L. S. Cvetkovová prednášky z neuropsychológie a rehabilitácie psychických funkcií a na postgraduáli z psychológie práce bude prednášať sociálnu psychológiu pracovník Psychologickej fakulty MGU.

Pre potreby rozvinutej socialistickej spoločnosti organizujú vysoké školy v zmysle nového vysokoškolského zákona postgraduálne štúdium. Naša katedra začala realizovať túto úlohu v posledných rokoch po dôkladnej príprave. Nedávno sa skončilo doplnkové postgraduálne štúdium pre sudcov, prokurátorov a pracovníkov ZNV, venované delikvencii a kriminalite mládeže. Na jeho realizácii sa naša katedra podstatne zúčastňovala a plnila tak uznesenie vlády SSR. V súčasnosti prebieha špecializačné postgraduálne štúdium poradenskej psychológie a v tomto školskom roku sme súčasne otvorili (v spolupráci s Inštitútom Slováckého špecializačné štúdium psy-

chológie práce. Pripravený je aj plán špecializačného štúdia klinickej psychológie, ktorý by sme radi realizovali v spolupráci s Inštitútom pre ďalšie vzdelávanie lekárov a farmaceutov od školského roku 1982/83.

Vedecko-výskumná a publikačná činnosť katedry

Na plnenie tejto funkcie je vyhradená tretina času pracovníkov katedry, čo je relatívne z dvoch dôvodov:

1. väčšina členov katedry prekračuje pedagogický úväzok;
2. v priebehu semestra sa veľmi ťažko realizuje systematický výskum.

Ďalšou osobitosťou výskumu na katedre je potreba spájať výskum s disciplínou, ktorú príslušní pracovníci prednášajú (v zmysle zásady o spojení vedy a výskumu so vzdelávacou zložkou našej práce). Preto sa ťažšie organizuje riešenie jednotnej čiastkovej úlohy ŠPV. Pracovníci katedry inklinujú skôr k rezortným výskumným plánom na úseku školstva, zdravotníctva i priemyslu (v zhode so zameraním oddelení). Napriek tomu sme sa v 6. päťročnici stali zodpovednými riešiteľmi čiastkovej úlohy ŠPV VIII-5-9/4 s tematikou modifikácie a prevencie neprimeraných psychických prejavov. Na riešení tejto úlohy sa zúčastnilo 12 pracovníkov, z toho 6 z katedry. Jedna téma sa riešila aj na základe medzinárodnej spolupráce s NDR a ZSSR. Výsledkom riešenia tejto úlohy, okrem záverečných správ a štúdií, sú 2 monografie a 3 ďalšie výstupy priamo zasahujú do praxe.

V 7. päťročnici sa časť pracovníkov zapojí jednotlivými témami do ŠPV, časť do rezortných plánov a niektorí budú pracovať na príprave učebníc.

Celkove za 20-ročné obdobie katedra predložila 39 záverečných správ a expertíz, pričom tak expertíza, ako aj posudzovateľská činnosť tvorí veľmi významnú činnosť pracovníkov katedry, vrátane súdnych expertíz, posudzovania kandidátskych a dizertačných prác, rukopisov a pod. Sústavná pozornosť sa venuje aj recenzovaniu psychologických knižných publikácií.

O publikačnej činnosti katedry vydávame z príležitosti 20. výročia katedry výberovú skrátenú bibliografiu, ktorá podá konkrétny obraz o pomerne bohatej činnosti katedry aj na tomto úseku. V našej správe uvedieme iba kvantitatívny prehľad publikačnej činnosti v tabuľke 1, ktorá ukazuje aj zastúpenie publikovaných štúdií podľa jednotlivých disciplín.

Z prehľadu vidieť, že pracovníci katedry nezanedbávajú ani popularizačnú činnosť. Ak k tomu pripočítame mnohé nezaevidované prednášky, vystúpenia v rozhlase a televízii, ide skutočne o úctyhodnú aktivitu.

Zástož katedry pri profilovaní odboru v SSR

Prehľad publikačnej činnosti spolu s učebnicovou tvorbou ukazuje, že na katedre psychológie FFUK v Bratislave sa intenzívne rozvíjajú tieto disciplíny: všeobecná, experimentálna a vývinová psychológia, klinická, forenzná, sociálna psychológia a psychológia práce. Veľa pozornosti sa venuje psychoterapii a rozpracúvaniu psychodiagnostických, psychofyzických i štatistických metód, otázkam starostlivosti o deti a mládež, problematike delikvencie, alkoholizmu, psychohygiene, inžinierskej a dopravnej psychológii, psychologickým otázkam bezpečnosti práce i poradenskej psychológii. Tento záber je pomerne široký, takže intenzita je, pochopiteľne, nerovnaká. Napriek tomu možno povedať, že základné profilujúce predmety sa popri prednáškach rozvíjajú aj teoreticky a aplikačne, pričom ovplyvňovanie praxe sa realizuje aj prostredníctvom dvoch odborných poradcov MZ SSR a jedného poradcu MŠ SSR, členstvom v odborových komisiách a pod. Ďalej treba uviesť členstvo v kolegiu, resp. v jeho komisiách, vo výbore spoločnosti (vrátane organizovania konferencií, seminárov a zjazdov).

Katedra patrí nepochybne k inštitúciám, ktoré sa významne zúčastňujú na profilovaní rozvoja psychológie v SSR, a to tak na úseku psychologickej

teórie, ako aj praxe. K tomu treba pripočítať výrazný formujúci dosah učebníc a príručiek, ako aj skutočnosť, že katedra stojí pri zrode nových generácií psychológov spolu s realizáciou postgraduálneho štúdia, čo sú z hľadiska profilácie odboru ďalšie veľmi významné skutočnosti. O tejto otázke sme však diskutovali na V. zjazde SPS, a preto ju nebudeme ďalej rozoberať.

Záverom treba azda zdôrazniť myšlienku, že prácu našej katedry charakterizujú návraty k Alma mater, či už vo forme konzultácií, ktoré vyhľadávajú absolventi, vo forme postgraduálneho štúdia i účasťou našich členov na príprave a realizácii seminárov, konferencií a doškolovacích akcií.

Tieto návraty a pokračovania sú pre nás povzbudením i prejavom dôvery. Preto by som rád vyslovil slová vďaky všetkým, ktorí sa o túto dôveru zaslúhujú.

Nakoniec mi dovoľte prejavíť úprimnú vďaku a uznanie všetkým pracovníkom Katedry psychológie FFUK v Bratislave i jej spolupracovníkom za to, že sme mohli predložiť takúto bilanciu našej 20-ročnej činnosti. Dúfam, že táto bilancia je stimulom aj povzbudením do ďalších rokov náročnej, ale peknej práce, akou je nepochybne výchova vysokoškolsky vzdelaných odborníkov pre potreby rozvinatej socialistickej spoločnosti.

Ondrej Kondáš

Tabuľka 1

Pohľad na publikačnú činnosť katedry za 20 rokov (od šk. r. 1959/60 do šk. r. 1979/80)

Knižné publikácie	24
Učebnice, skriptá a príručky	18
Kapitoly do učebníc a príručiek	42
Záverečné správy z výskumov a expertízy	39
Štúdie v odborných časopisoch a zborníkoch	317
Štúdie podľa tematiky, resp. disciplín	Počet
Všeobecná a experimentálna psychológia	28
Ontogenetická psychológia	35
Psychológia osobnosti	14
Klinická psychológia	36
Psychoterapia, reedukácia a rehabilitácia	44
Psychológia práce a inžinierska psychológia	39
Bezpečnosť práce a psychológia dopravy	17
Pedagogická, školská a poradenská psychológia	21
Sociálna psychológia	22
Forezná psychológia	25
Psychologická diagnostika a manuály metodík	19
Štatistické metódy	11
Štúdie z iných odborov	14
Ostatná publikačná činnosť (počet zaokrúhlený)	
Popularizačné články v časopisoch, denníkoch a i.	250
Recenzie knižných publikácií	120